

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010; Tālr.: 67686768; Fakss: 67244074; E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Atzinums pārbaudes lietā Nr. 2012-143-26K

Rīgā

2013.gada 24. maijā

Nr. 6-6/61

Tieslietu ministrijai
Brīvības bulvāris 36,
Rīga, LV-1536

Ieslodzījuma vietu pārvaldei
Stabu ielā 89,
Rīgā, LV-1009

SIA „Mego”
Krustpils ielā 12,
Rīgā, LV-1073

Brīvības atņemšanas iestādēs
ievietotajām personām
pēc pievienotā saraksta

Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk tekstā- tiesībsargs) ir izskatījis pārbaudes lietu Nr.2012-143-26K, kas tika ierosināta, lai pārbaudītu brīvības atņemšanas iestādēs ievietoto personu iesniegumus par Latvijas Republikas Satversmes 91.pantā noteiktā tiesiskās vienlīdzības principa pārkāpumu pret šo personu grupu attiecībā uz tiesībām iepirkties cietuma veikalā un iegādāties normatīvajos aktos atļautās preces atbilstošā kvalitātē par līdzvērtīgām cenām kā citos attiecīgā tīkla veikalos, kas atrodas ārpus brīvības atņemšanas iestādēm.

[1.] Tiesībsarga likuma 24.panta piektā daļa nosaka: „izskatot pārbaudes lietu, tiesībsargs noklausās pušu un citu personu paskaidrojumus, pieprasa speciālistu atzinumus, kā arī veic citas likumā noteiktās darbības, kas nepieciešamas pārbaudes lietas izskatīšanai.” Lai izvērtētu pārbaudes lietas Nr.2012-143-26K apstākļus, tiesībsargs vērsās pie SIA „Mego”, Ieslodzījumu vietu pārvaldes un Pārtikas veterinārā dienesta.

[1.1.] 2012.gada 13.jūlijā tiesībsargs lūdza SIA „Mego” sniegt viedokli par noslēgto vienošanos ar Ieslodzījuma vietu pārvaldi par pakalpojumu sniegšanu brīvības atņemšanas iestādēs (vēstule Nr.6-8/556).

2012.gada 10.augustā tika saņemta SIA „Mego” 2012.gada 7.augusta vēstule Nr.1-2/277 (reģistrēta ar Nr.6-8/496). SIA „Mego” norāda, ka piekopi vienotu cenu politiku visos sava tīkla veikalos, cietumu veikalu cenas būtiski neatšķiras no cenām SIA „Mego” veikalos ārpus cietumiem.

SIA „Mego” norāda, ka pārtikas preču kvalitāti regulāri pārbauda Pārtikas un veterinārais dienests. SIA „Mego” vērš uzmanību uz konkrētu gadījumu, kad tika veiktas pārbaudes par zobu pastas derīguma termiņu un pārkāpums netika atklāts. Pievienotas dokumentu kopijas, kas to apliecina.

SIA „Mego” norāda, ka Grīvas cietuma (Daugavpilī) veikala cenas neatšķiras no SIA „Mego” veikala cenām Daugavpils pilsētā, Rīgas cietumu veikalos preču cenas ir līdzvērtīgas Rīgas pilsētas „Mego” veikalu cenām.

[1.2.] 2012.gada 13.jūlijā tiesībsargs vērsās pie Ieslodzījuma vietu pārvaldes ar lūgumu sniegt informāciju par noslēgto līgumu ar SIA „Mego”. Tiesībsargs lūdza norādīt, vai, organizējot konkursu un slēdzot vienošanos ar SIA „Mego”, tika izvirzītas konkrētas prasības un panākta vienošanās par preču sortimentu, kvalitāti, cenu apmēru, atlaidēm cietumu veikalos. Tāpat tiesībsargs lūdza informēt, kā notiek preču kvalitātes un sortimenta kontrole cietumu veikalos, lai nepieļautu nederīgu un aizliegtu preču tirdzniecību.

2012.gada 14.augustā tika saņemta Ieslodzījumu vietu pārvaldes vēstule Nr.1/13-1-5773. Ieslodzījumu vietu pārvalde (turpmāk – Pārvalde) norāda: „Lai saskaņā ar Latvijas Soduzpildes kodeksā un Apcietinājumā turēšanas kārtības likumā noteiktajām prasībām ieslodzītajiem nodrošinātu tiesības veikt iepirkumus veikalā, nodrošinot vienotu un pēc iespējas plašāku pieejamo preču sortimentu visos cietumos esošajā tirdzniecības vietās, neatkarīgi no cietuma atrašanās vietas, kā arī nolūkā iznomāt par iespējami augstāku nomas maksu cietumos esošās nedzīvojamās telpas veikala vajadzībām un izveidot vienotu uzskaites un norēķinu sistēmu ieslodzīto iepirkumiem cietuma veikalos, ieviešot elektroniskās norēķinu kartes ieslodzītajiem, ar Pārvaldes 2009.gada 2.oktobra rīkojumu Nr.149 tika izveidota komisija, kuras uzdevums bija izvēlēties pretendentu cietuma veikalu tīkla un norēķinu sistēmas izveidei, nodrošinot brīvu konkurenci starp pretendentiem”. Konkursā tika pielietota Publisko iepirkumu likumā regulētā iepirkumu forma. Konkursa nolikumā tika noteikti pretendentu atlases kritēriji, paredzot, ka pretendentiem ir jābūt izveidotam mazumtirdzniecības tīklam ar tirdzniecības vietām visos Latvijas Republikas reģionos, kur atrodas ieslodzījumu vietas; noslēgtiem līgumiem, lai nodrošinātu Konkursa nolikuma pielikumā minēto preču (125 pozīcijās) piegādi; kā arī jānodrošina norādīto preču atbilstība Patērētāju tiesību aizsardzības likuma prasībām. Pretendentu piedāvājumu vērtēšanai tika noteikti šādi kritēriji: piedāvātā preču sortimenta daudzveidība, viszemākā cena precēm (125 pozīcijās) uz 2009.gada 7.oktobri, piedāvātā augstākā nomas maksa par Konkursa nolikumā minētajām telpām, kā arī tika izvērtēta papildu prasība – ieslodzīto elektroniskās norēķinu sistēmas izveide veikalos un tās ieviešanas termiņš. Ieslodzījumu vietu pārvalde norāda, ka līdz Konkursa nolikumā noteiktajam piedāvājumu iesniegšanas termiņam savu piedāvājumu bija iesniedzis tikai viens pretendents – SIA

„Mego”. Komisija, atbilstoši konkursa nolikumā noteiktajiem atlases kritērijiem izvērtēja iesniegto piedāvājumu un nolēma slēgt līgumu ar minēto pretendentu, publicējot informāciju par pretendenta izvēli Pārvaldes mājas lapā internetā. 2009.gada 16.oktobrī Pārvalde ar SIA „Mego” noslēdza līgumu Nr.1/13-50 par vienota tirdzniecības tīkla izveidi un centralizētās norēķinu sistēmas ieviešanu. SIA „Mego” cietumu veikalu darbība tiek organizēta, ievērojot 2006.gada 30.maija Ministru kabineta noteikumu Nr.423 „Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi” prasības un 8.pielikumu, kurā ir noteikts to pārtikas produktu un priekšmetu, kurus notiesātais drīkst iegādāties brīvības atņemšanas iestādes veikalā saraksts, savukārt veikalu darba grafiki un režīmi ir saskaņoti ar katra cietuma vadību. Pielikumā pievienota līguma Nr.1/13-50 kopija ar SIA „Mego”.

[1.3.] Lai noskaidrotu, vai pret brīvības atņemšanas iestādēs ieslodzītajām personām nepastāv atšķirīga attieksme, tirgojot normatīviem aktiem neatbilstošu produkciju, 2012.gada 16.jūlijā tiesībsargs vērsās pie Pārtikas un veterinārā dienesta ar lūgumu sniegt informāciju, vai ir veiktas pārbaudes SIA „Mego” cietumu veikalos 2011., 2012.gadā, gadījumā, ja pārbaudes ir veiktas, tiesībsargs lūdza sniegt informāciju par pārbaudēs konstatēto.

2012.gada 30.jūlijā tika saņemta Latvijas Republikas Pārtikas un veterinārā dienesta (turpmāk – PVD) 2012.gada 27.jūlija atbilde Nr.1-13/1316, kur norādīts, ka PVD ir reģistrēti 12 SIA „Mego” pārtikas veikali 11 ieslodzījuma vietās Latvijā. Pārtikas uzņēmumu kontrole notiek regulāri saskaņā ar PVD apstiprināto inspekciju plānu. Pārbaudēs konstatēts, ka uzņēmumi atbilst pārtikas apriti reglamentējošo normatīvo aktu prasībām, taču atsevišķos posmos konstatētas neatbilstības, kas būtiski neietekmē pārtikas produktu nekaitīgumu. Atsevišķās pārbaudēs konstatēts, ka nav norādīts derīguma termiņš no vakuma iepakojuma izņemtiem pārfasētiem produktiem, nepareizi norādīta produkta izcelsmes valsts, konstatēta pārtikas produktu, kuriem beidzies derīguma termiņš, realizācija.

[1.4.] 2009.gada 16.oktobrī noslēgtā līguma Nr.1/13- 50 par vienotu tirdzniecības tīkla izveidi un centralizētās norēķinu sistēmas ieviešanu starp Ieslodzījuma vietu pārvaldi no vienas puses un SIA „Mego” no otras puses 2.1.punktā ir noteikts: „Izveidot cietumos vienotu tirdzniecības tīkla darbību, kas nodrošina ieslodzītajiem visos cietumos iegādāties plašu atļauto preču sortimentu par vienādām cenām, kā arī piemērojot tirgojamām precēm cenu samazinājuma akcijas atbilstīgi noteiktajām operatora veikalu tīklā”. Līgums ir noslēgts uz 10 gadiem. Lai precizētu jautājumus, kas saistīti ar minētā līguma izpildi, tiesībsargs atkārtoti vērsās pie Ieslodzījuma vietu pārvaldes un SIA „Mego”.

[1.5.] 2013.gada 2.janvārī tiesībsargs lūdza Ieslodzījumu vietu pārvaldei sniegt informāciju, kādā veidā tiek organizēta 2009.gada 16.oktobrī noslēgtā līguma Nr.1/13-50 par vienotu tirdzniecības tīkla izveidi un centralizētās norēķinu sistēmas ieviešanu starp Ieslodzījuma vietu pārvaldi no vienas puses un SIA „Mego” no otras puses ievērošanas pārbaude, kā arī lūdza informēt par pārbaudžu rezultātiem par 2012.gadu.

2013.gada 17.janvārī tika saņemta Ieslodzījumu vietu pārvaldes 2013.gada 15.janvāra vēstule Nr.1/13.1-443 (reģistrēta ar Nr.6-8/36). Pārvalde informē, ka

2012.gada 2.maijā tika noslēgta vienošanās pie 2009.gada 16.oktobra līguma Nr.1/13/50 starp Pārvaldi un SIA „Mego” (turpmāk attiecībā uz vienošanos – Operators), kur līguma 2.1.punktu vienojās izteikt šādā redakcijā: „2.1. Izveidot cietumos vienotu tirdzniecības tīkla darbību, kas nodrošina ieslodzītajiem visos cietumos iespēju iegādāties plašu atļauto preču sortimentu par Operatora noteiktām cenām, ievērojot Operatora cenu politiku attiecīgajos cietumu tuvākajos Operatora veikalos”.

Pārvalde norāda, ka 2013.gada 11.janvārī tika uzaicināts SIA „Mego” pārstāvis, kurš paskaidroja, ka brīvības atņemšanas iestādēs tiek realizētas preces par tirgus cenu, līdz ar to brīvības atņemšanas iestādes veikala cenas nevar salīdzināt ar cenām, kuras tiek reklamētas masu informācijas līdzekļos, jo tās ir īslaicīgu akciju ietvaros noteiktas cenas, kas reklāmas nolūkā īsu laika periodu ir zemākas nekā tirgus cenas. Tāpat SIA „Mego” pārstāvis paskaidroja, ka atteicās no akciju rīkošanas brīvības atņemšanas iestāžu veikalos, jo akcijām parasti tiek atvēlēts ierobežots preču un laika daudzums, kā rezultātā visiem ieslodzītajiem nepietiktu. Lēmums par cenu un akciju piemērošanu katrā atsevišķā tirdzniecības vietā ir uzņēmuma iekšējā komerciālā darbība un tas nav ietekmējams no uzņēmumam nepiederošu personu puses.

Pārvalde informēja, ka visām brīvības atņemšanas iestādēm ir izveidotas komisijas 3 (trīs) personu sastāvā, kuras katru mēnesi pārbauda preču sortimentu, cenas un preču piegādi brīvības atņemšanas iestāžu veikalos un salīdzina vai nav cenu atšķirības starp citiem SIA „Mego” tīkla veikaliem attiecīgajā pilsētā.

Pārvalde norāda, ka pēc 2012.gada minēto komisiju veiktajiem pārbažu rezultātiem ir secināms, ka dažu brīvības atņemšanas iestāžu veikalos preču cenas ir atšķirīgas (augstākas/zemākas) nekā citos SIA „Mego” tīkla veikalos, kas atrodas ārpus brīvības atņemšanas iestādēm, tomēr būtiskas atšķirības starp preču cenām un preču grupām nav novērotas. SIA „Mego” pārstāvis norāda, piemēro vienotu cenu politiku visos savos veikalos, t.sk. brīvības atņemšanas iestāžu veikalos. Tas attiecināms uz preču tirgus cenu bez jebkādam atļaidēm, jo atļaižu noteikšanu tirdzniecības nozarē ietekmē vairāki faktori, t.sk. konkurence un preču realizācijas termiņš, kuras brīvības atņemšanas iestāžu veikalos nav.

Pārvalde uzskata, ka personas, kuras norāda, ka cenas brīvības atņemšanas iestāžu veikalos atšķiras no cenām SIA „Mego” veikalos ārpus brīvības atņemšanas iestādēm, tiesības nav pārkāptas, un pietiekami tiek aizsargātas, jo šīm personām tiek nodrošināts plašs preču sortiments par pašreizējai tirgus situācijai atbilstošām cenām.

[1.6.] 2013.gada 2.janvārī tiesībsargs vērsās pie SIA „Mego” ar lūgumu līdz 2013.gada 15.janvārim informēt, kāds preču klāsts un cenas 2013.gada janvārī ir visos SIA „Mego” cietumu veikalos un kādas cenas tam pašam preču klāstam ir SIA „Mego” tīkla veikalos ārpus brīvības atņemšanas iestādēm, norādot katras preces nosaukumu, identifikācijas numuru un cenu.

2013.gada 31.janvārī tika saņemta SIA „Mego” 2013.gada 31.janvāra vēstule Nr.1-2/37 (reģistrēta ar Nr.6-8/54). SIA „Mego” vēlreiz apliecināja, ka piekopi vienotu cenu politiku un seko līguma Nr.1/13-50 nosacījumiem par vienotu tirdzniecības tīklu izveidi un centralizētās norēķinu sistēmas ieviešanu, noslēgtu starp SIA „Mego” un Ieslodzījumu vietu pārvaldi 2009.gada 16.oktobrī.

SIA „Mego” norāda, ka galīgo cenu diapozonu nosaka paši komersanti. Vēstulei pievienoti tirdzniecības tīklu reklāmas bukleti, kur redzams, ka uz precēm norādīts cenu diapazons no - līdz, tādā veidā piešķirot tiesības veikaliem piemērot cenu tā diapozona ietvaros, ievērojot dažādus faktoros. SIA „Mego” apliecina, ka savā darbībā ievēro Latvijas Republikas Satversmes 91.pantu un normatīvos aktus.

2013.gada 30.janvārī SIA „Mego” vadošie darbinieki pārbaudīja cenas trīs brīvības atņemšanas iestādēs - Daugavgrīvas cietumā, Brasas cietumā, Liepājas cietumā un pilsētas veikalā Rīgā, Čaka ielā 55, būtiskas atšķirības šajos cietumu veikalos salīdzinājumā ar brīvībā esošiem veikaliem netika konstatēti. Tiesībsargs par minēto pārliecinājās, iepazīstoties ar pievienotajām cenu izdrukām, kur norādīts preču sortiments un attiecīgi cenas cietumu veikalos un ārpus brīvības atņemšanas iestādēm esošos veikalos uz 2013.gada 30.janvāri.

[1.7.] 2013.gada 18.un 19.augustā tiesībsargs veica monitoringu Daugavgrīvas cietumā, kur pievērsa uzmanību cenām cietuma veikalā un salīdzināja tās ar cenām „Mego” veikalā ārpus brīvības atņemšanas vietas. Tiesībsargs pārliecinājās, ka cenas cietuma veikalā būtiski neatšķiras no cenām ārpus cietuma veikala, tomēr, tiesībsargs konstatēja, ka cietuma veikalā nav pieejamas akciju preces, kur uz noteiktu periodu pircējiem tiek piedāvāta noteikta produkcija par zemāku cenu.

[2.] Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11.panta otro daļu viena no tiesībsarga funkcijām ir sekmēt vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu un jebkāda veida diskriminācijas novēršanu. Latvijas Republikas Satversmes 91.pants noteic, ka „*visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas*”. Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 91. pantu, atzinusi, ka tajā ir ietverti divi savstarpēji cieši saistīti, bet tomēr dažādi principi: vienlīdzības princips – pirmajā teikumā – un diskriminācijas aizlieguma princips – otrajā teikumā. (sk. *Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 secinājumu daļas 9.3. punktu*).

Tiesiskās vienlīdzības princips neierobežoti darbojas publisko tiesību jomā - attiecībās starp valsti un privātpersonu. Valstij, izdodot, piemērojot un interpretējot tiesību normas, kas skar privātpersonas, jāievēro princips, ka visi cilvēki ir tiesiski vienlīdzīgi, tas ir, ar vienādām tiesībām un vienādiem pienākumiem. (sk.: *Levits E. Par tiesiskās vienlīdzības principu // Latvijas Vēstnesis, 2003. gada 8. maijs, Nr. 68*).

„Vienlīdzības principam ir jāgarantē vienotas tiesiskās kārtības pastāvēšana. Proti, tā uzdevums ir nodrošināt, lai tiktu īstenota tāda tiesiskās valsts prasība kā likuma aptveroša ietekme uz visām personām un lai likums tiktu piemērots bez jebkādam privilēģijām. Tas garantē likuma pilnīgu iedarbību, tā piemērošanas objektivitāti un bezkaislību, kā arī to, ka nevienam nav ļauts neievērot likuma priekšrakstus.” (sk. *Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 secinājumu daļas 9.1. punktu*). „Tomēr šāda tiesiskās kārtības vienotība nenozīmē nivelēšanu, jo „vienlīdzība pieļauj diferencētu pieeju, ja tā demokrātiskā sabiedrībā ir attaisnojama.” (sk. *Satversmes tiesas 2001. gada 26. jūnija sprieduma lietā Nr. 2001-02-0106 secinājumu daļas 4. punkts*).

„Vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un

pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats.” (sk., piemēram, *Satversmes tiesas 2001. gada 3. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2000-07-0409 secinājumu daļas 1. punktu un Satversmes tiesas 2005. gada 11. novembra sprieduma lietā Nr. 2005-08-01 secinājumu daļas 5. punktu*).

„Izvērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, nepieciešams noskaidrot, vai, pirmkārt, personas (personu grupas) atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos; otrkārt, vai apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi; treškārt, vai atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips.” (sk. *Satversmes tiesas sk. Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 secinājumu daļas 17. punktu*). Atšķirīgai attieksmei nav objektīva un saprātīga pamata, ja tai nav leģitīma mērķa vai ja nav proporcionālas (samērīgas) attiecības starp izraudzītajiem līdzekļiem un nospraustajiem mērķiem. (sk. *Satversmes tiesas 2002. gada 23. decembra sprieduma lietā Nr. 2002-15-01 secinājumu daļas 3. punktu*).

Salīdzināšanai ir jāizvēlas tāda situācija, kurai ir viens vai vairāki kopēji elementi ar pārbaudāmo situāciju. Kopējiem elementiem ir jāapvieno abas situācijas zem viena virsējdziena (*genus proximum*). (Sk. *Latvijas Republikas Satversmes komentāri VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības, Latvijas Vēstnesis, 2011., 95.lp.*). Kopējiem elementiem ir jābūt tādiem, kas pēc iespējas intensīvāk raksturotu abas situācijas.

Vērtējot Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pārkāpumu, ir izšķiramas divas personu grupas: brīvības atņemšanas iestādēs ievietotas personas, kurām ir tiesībās iegādāties preces Sodu izpildes kodeksā un Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumos noteiktajā kārtībā un apmērā un brīvībā esošas personas, kuras var iegādāties preces jebkurā SIA „Mego” veikalā un jebkurā citā veikalā pēc savas izvēles. Kopīgais elements ir personu tiesības piedalīties preču patēriņā. Atšķirīgais elements personām brīvības atņemšanas iestādēs salīdzinājumā ar personām brīvībā ir saistīts ar ierobežoto brīvību, kas būtiski ierobežo personu tiesības brīvajā tirgū iegādāties preces.

Personas brīvības atņemšanas iestādēs izcieš brīvības atņemšanas sodu, kas tiek realizēts ar valsts varas piespiedu mehānisma palīdzību. Brīvības atņemšana – personas piespiedu turēšana ieslodzījumā – ir soda veids, kas saistīts ar personas pamattiesību, galvenokārt tiesību uz brīvību, ierobežošanu. Notiesātais tiek izolēts no ierastās vides un dzīvesveida, sociālajiem kontaktiem. Ierobežojumi, kas noteikti sakarā ar brīvības atņemšanas soda izpildīšanu, rada notiesātajam fizisku un psiholoģisku slodzi un grūtības. (sk.: *Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski - praktiskais komentārs. 2. grāmata. Vispārīgā daļa. – Rīga: AFS, 2003, 37. lpp.*).

Kriminālsodu izpildes noteikumus un kārtību, notiesāto tiesisko statusu, valsts un pašvaldību iestāžu kompetenci sodu izpildē noteic Latvijas Sodu izpildes kodekss. Uz personām brīvības atņemšanas iestādēs primāri ir attiecināms Latvijas Sodu izpildes kodekss, kas saskaņā ar tā 1. panta pirmo daļu reglamentē Krimināllikumā paredzēto kriminālsodu izpildes noteikumus un kārtību, notiesāto tiesisko statusu, valsts un pašvaldību iestāžu kompetenci sodu izpildē. Soda izpildes režīma ietvaros notiesātajam tiek noteikti zināmi ierobežojumi, kuri paredzēti Kodeksā un citos normatīvajos aktos. Šie ierobežojumi nedrīkst būt lielāki, kā nepieciešams piesprietā soda veida rakstura un soda izpildes režīma dēļ. (sk., piemēram, *Satversmes tiesas 2002. gada 22. oktobra*

sprieduma lietā Nr. 2002-04-03 secinājumu daļas 7. punktu). Eiropas cietumu noteikumu pirmās daļas 2.punkts noteic: „personas, kurām atņemta brīvība, saglabā visas tiesības, izņemot tās, kas tām likumīgi atņemtas ar lēmumu, ar kuru tām piespriests sods vai piemērots apcietinājums”. (Ministru komitejas Ieteikums Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem (Pieņēmusi Ministru komiteja 2006. gada 11. janvārī 952. ministru vietnieku sanāksmē). Notiesātā tiesību ierobežojumi var būt vienīgi tādi, kas vērsti uz soda izpildi un soda izpildes režīma nodrošināšanu. (sk. Satversmes tiesas 2006. gada 6. februāra sprieduma lietā Nr. 2005-17-01 6. punktu).

Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13.panta pirmās daļas trešais apakšpunkts noteic apcietinātā tiesības iegādāties pārtikas produktus un pirmās nepieciešamības priekšmetus izmeklēšanas cietuma veikalā. Soda izpildes kodeksa 43.pants noteic, ka „Notiesātajiem atļauts iegādāties pārtikas produktus un pirmās nepieciešamības priekšmetus. Ja notiesātie netiek nodrošināti ar darbu pilnu mēnesi, viņiem un darba nespējīgiem notiesātajiem, grūtniecēm, mātēm, kas baro bērnus ar krūti, un nepilngadīgajiem ir tiesības iegādāties pārtikas produktus un pirmās nepieciešamības priekšmetus par naudu, kas atrodas viņu personiskajos kontos. To pārtikas produktu un pirmās nepieciešamības priekšmetu sarakstu, kurus atļauts pārdot notiesātajiem, reglamentē brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi. Norēķināšanās par iegādātajām precēm brīvības atņemšanas iestādēs, izņemot atklātos cietumus, veicama nevis skaidrā naudā, bet ar pārskaitījumu. Naudas summu, par kādu notiesātajiem atļauts iegādāties preces vienā mēnesī, nosaka šis kodekss”.(14.10.1998. likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 11.11.2004., 16.06.2009. un 14.07.2011. likumu, kas stājas spēkā 11.08.2011.)”.

Brīvības atņemšanas iestādēs ievietotajām personām Soda izpildes kodekss noteic atšķirīgu regulējumu tiesību iepirkties izmantošanai atkarībā no ieslodzījuma režīma un pakāpes:

Sodu izpildes kodeksa 50.⁴ panta, kas regulē soda izpildes režīmu slēgtajos cietumos, septītās daļas trešais punkts noteic: „Soda izpildes režīms slēgtajos cietumos Notiesātajiem, kuri sodu izcieš slēgtā cietuma soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē, ir tiesības iepirkties cietuma veikalā par naudas summu vienas Ministru kabineta noteiktās minimālās mēnešalgas apmērā”, tādējādi ierobežojot naudas summas apmēru.

Sodu izpildes kodeksa 50.⁴ panta, kas regulē soda izpildes režīmu slēgtajos cietumos, astotās daļas trešais punkts noteic: „Notiesātajiem, kuri sodu izcieš slēgtā cietuma soda izciešanas režīma vidējā pakāpē, ir tiesības iepirkties cietuma veikalā par naudas summu, kas nepārsniedz trīs ceturtdaļas no Ministru kabineta noteiktās minimālās mēnešalgas”.

Sodu izpildes kodeksa 50.⁴ panta, kas regulē soda izpildes režīmu slēgtajos cietumos, devītās daļas trešais punkts noteic: „Notiesātajiem, kuri sodu izcieš slēgtā cietuma soda izciešanas režīma zemākajā pakāpē, ir tiesības ar cietuma darbinieku starpniecību iepirkties cietuma veikalā četras reizes mēnesī par kopējo naudas summu, kas nepārsniedz pusi no Ministru kabineta noteiktās minimālās mēnešalgas”.

Sodu izpildes kodeksa 50.⁵ panta, kas regulē soda izpildes režīmu daļēji slēgtajos cietumos, septītās daļas otrais punkts noteic: „Notiesātajiem, kuri sodu izcieš daļēji slēgtā cietuma soda izciešanas režīma augstākajā pakāpē, ir tiesības iepirkties cietuma

veikalā par naudas summu vienas Ministru kabineta noteiktās minimālās mēnešalgas apmērā”.

Sodu izpildes kodeksa 50.⁵ panta, kas regulē soda izpildes režīms daļēji slēgtajos cietumos, astotās daļas otrais punkts noteic: „Notiesātajiem, kuri sodu izcieš daļēji slēgtā cietuma soda izciešanas režīma zemākajā pakāpē, ir tiesības dienas kārtībā paredzētajā laikā iepirkties cietuma veikalā par naudas summu, kas nepārsniedz trīs ceturtdaļas no Ministru kabineta noteiktās minimālās mēnešalgas”.

Sodu izpildes kodeksa 50.⁵ panta, kas regulē soda izpildes režīms daļēji slēgtajos cietumos, devītās daļas otrais punkts noteic: „Ar īslaicīgu brīvības atņemšanu notiesātajiem ir tiesības iepirkties cietuma veikalā par naudas summu vienas Ministru kabineta noteiktās minimālās mēnešalgas apmērā”.

Sodu izpildes kodeksa 50.⁶ panta, kas regulē soda izpildes režīms atklātajos cietumos, sestās daļas 2.punkts noteic: „Notiesātajiem atklātajos cietumos ir tiesības valkāt personisko apģērbu, uzglabāt pie sevis naudu un vērtslietas, izlietot naudu (iepirkties) pēc saviem ieskatiem”.

2006.gada 30.maija Ministru kabineta noteikumu Nr.423 „Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi” 15.punkts noteic: „Notiesātais, dienas kārtībā noteiktajā laikā apmeklējot brīvības atņemšanas iestādes veikalu, var par personiskajā kontā esošajiem līdzekļiem iegādāties pārtikas produktus un priekšmetus (turpmāk — preces) (8.pielikums). Notiesātais, kurš sodu izcieš slēgtā cietuma vai daļēji slēgtā cietuma soda izciešanas režīma zemākajā pakāpē, preces var iegādāties ar brīvības atņemšanas iestādes darbinieku starpniecību saskaņā ar notiesātā iesniegumu (9.pielikums)”. Ar 2006.gada 30.maija Ministru kabineta noteikumu Nr.423 „Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi” 8.pielikumu ir noteikts to pārtikas produktu un priekšmetu saraksts, kurus notiesātais drīkst iegādāties brīvības atņemšanas iestādes veikalā:

- „1. Maize, maizes un konditorejas izstrādājumi bez krēma pildījuma.
2. Piens un piena produkti.
3. Žāvēta un pusžāvēta gaļa, tās izstrādājumi un speķis, tauki un eļļa.
4. Sālītas un žāvētas zivis.
5. Visu veidu konservi (piena, gaļas, zivju, dārzeņu un augļu konservi).
6. Cukurs, cukura aizvietotājs un sāls.
7. Dārzeņi, augļi, biezeņi, džemi, ievārījumi, medus un rieksti.
8. Tēja, kafija, kakao, sausais buljons un citi ēdienu koncentrāti, minerālūdens, sula un bezalkoholiskie dzērieni.
9. Kancelejas preces, pastmarkas.
10. Galda piederumi (šķīvji, bļodiņas, karotes, krūzītes) un polietilēna tara.
11. Sērkokoņi, gāzes šķiltavas un tabakas izstrādājumi.
12. Spoguļi (ne lielāki par 20 x 30 cm), drēbju un apavu sukas, apavu krēmi, diegi, šujamادات, šampūni, ziepes, veļas pulveris, zobu sukas, zobu pasta, sejas un roku krēmi, plastmasas ķemmes, ziepju trauki, mazgāšanās sūkļi, manikīra šķērītes, kasešu, mehāniskie vai elektriskie bārdas skujamie aparāti, krēms pirms un pēc skūšanās, personiskās higiēnas piederumi un citi kosmētikas līdzekļi, kas nesatur spirtu.
13. Elektriskie pagarinātāji un elektriskie ūdens sildītāji ar automātisko atslēdzēju.
14. Galda spēles.

15. Baterijas un telekartes.
16. Galda un rokas pulksteņi.
17. Bezrecepšu vitamīni.
18. Apģērbs. Piezīme. Izdevumi par apģērba iegādi netiek ieskaitīti notiesātajiem noteiktajā maksimālajā naudas summā, kas paredzēta iepirkumiem mēnesī”.

Ņemot vērā minēto, tiesībsargs secina: tā kā personas brīvības atņemšanas iestādēs primāri izcieš brīvības atņemšanas sodu un šīs personu grupas tiesības iegādāties preces cietuma veikalā tiek organizētas ar Apcietinājumā turēšanas kārtības likumā, Sodu izpildes kodeksā, 2006.gada 30.maija Ministru kabineta noteikumos Nr.423 „Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi”, 2009.gada 16.oktobrī noslēgtajā līgumā Nr.1/13- 50 par vienotu tirdzniecības tīkla izveidi un centralizētās norēķinu sistēmas ieviešanu starp Ieslodzījuma vietu pārvaldi no vienas puses un SIA „Mego” no otras puses noteiktiem ierobežojumiem, attiecībā uz tiesībām iegādāties preces šo ierobežojumu ietvaros, personas brīvības atņemšanas iestādēs neatrodas vienādos salīdzināmos apstākļos ar personām brīvībā. Līdz ar to vienlīdzīga attieksme pret personām brīvības atņemšanas iestādēs ir īstenojama tikai uz to iepirkšanās tiesību nodrošināšanu, kas nav saistītas ar soda izpildi un soda izpildes režīma nodrošināšanu.

Valsts ir reglamentējusi preču sortimentu, ko personas cietumu veikalos var iegādāties un noslēgusi līgumu, kur atrunāta cenu veidošana. Attiecībā uz personām brīvības atņemšanas iestādēs pārdevējam ir attiecīgi pienākums ievērot noslēgto vienošanos un ierobežojumus, ko paredz normatīvie akti. Vienlīdzīgi kā uz visiem patērētājiem uz personām brīvības atņemšanas iestādēs attiecas diskriminācijas aizliegums, pienākums pārdevējam ievērot preču derīguma termiņus un normatīvajos aktos noteiktās prasības par preču glabāšanu, nekaitīgumu.

Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 3.¹ pants noteic: „piedāvājot precī vai pakalpojumu, pārdodot precī vai sniedzot pakalpojumu, aizliegta atšķirīga attieksme patērētāja dzimuma, rases, etniskās piederības vai invaliditātes dēļ”. Pārbaudes lietā Nr.2012-143-26K tiesībsargs nav konstatējis diskriminācijas aizlieguma pārkāpumus, proti, ka personām cietumu veikalos liegts iegādāties preces patērētāja dzimuma, rases, etniskās piederības vai invaliditātes dēļ.

Pārtikas aprites valsts uzraudzību un kontroli plāno, organizē un koordinē Pārtikas veterinārais dienests (turpmāk – PVD), Pārtikas uzraudzības departaments. PVD inspektori nodrošina regulāru normatīvo aktu prasību uzraudzību visos pārtikas aprites posmos tostarp tirdzniecībā. PVD inspektori veic pārtikas uzņēmumu plānveida pārbaudes. Saņemot patērētāju sūdzības, informāciju no citām iestādēm vai iespējama riska gadījumos tiek veiktas ārpuskārtas pārbaudes. Lai iegūtu objektīvu informāciju par pārtikas nekaitīgumu un higiēnas prasību ievērošanu, inspektori regulāri ņem produktu paraugus un nosūta laboratoriskajām pārbaudēm. Gadījumos, ja uzņēmumi neievēro normatīvo aktu prasības, PVD inspektoriem ir tiesības piemērot sankcijas – brīdinājumu, naudas sodu, produktu izplatīšanas apturēšanu vai izņemšanu no apgrozības, līdz pat uzņēmuma darbības apturēšanai. No pārbaudes lietas Nr.2012-143-26K materiāliem izriet, ka uz ieslodzīto personu sūdzību pamata ir konstatēti pārkāpumi cietumu veikalos attiecībā uz pārtikas produktu termiņiem, glabāšanu, ko apliecina PVD 2012.gada 27.jūlija vēstulē Nr.1-13/1316 sniegtā informācija. Tomēr, izvērtējot personu iesniegumus un pārbaudes lietā Nr.2012- 143-26K saņemto informāciju, tiesībsargs nav

konstatējis nepamatotu, atšķirīgu attieksmi no SIA „Mego” puses attiecībā pret cietumu veikaliem likumā noteikto prasību nodrošināšanā. Atsevišķi PVD konstatētie pārkāpumi tiek novērsti līdzīgi kā citās tirdzniecības vietās.

No 2012.gada 14.augusta Ieslodzījumu vietu pārvaldes vēstules Nr.1/13-1-5773 izriet, ka cietuma veikalu izveidei ir rīkots konkurss saskaņā ar Publisko iepirkumu likumu. Tādējādi iespēja pretendēt un piedāvāt savas preces pakalpojumus cietumu veikalos dota vienlīdzīgi visiem tirdzniecības tīkliem. 2009.gada 16.oktobrī uz desmit gadiem Pārvalde ar SIA „Mego” noslēdza līgumu Nr.1/13-50 par vienota tirdzniecības tīkla izveidi un centralizētās norēķinu sistēmas ieviešanu. Pārkāpumus iepirkumu procedūrā Valsts kontrole nav konstatējusi.

[3.] Cenas noteikšana tirdzniecības vietās ārpus brīvības atņemšanas iestādēm netiek reglamentēta. Normatīvie akti neuzliek ierobežojumus tirgotājam noteikt dažādas cenas, dažādās tirdzniecības vietās, kā arī noteikt cenu, vērtējot pircēju maksāspēju. Tiesisks darījums ir tiesību subjektu gribas akts, par katra tiesiska darījuma pamatelementu Civillikuma 1427.panta izpratnē atzīstams gribas izteikums, t.i., uz noteiktu tiesisku segu iestāšanos vērsts privāts gribas izpaudums. (*Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 12.maija spriedums lietā Nr.SK-11. Motīvu daļa*). Civillikuma 2003.pants noteic: „Pārdot var katrs, kam ir tiesība pārdodamo priekšmetu brīvi atsavināt; bet pirkt var katrs, kam likums neaizliedz to iegūt”, savukārt Civillikuma 2004.pants noteic: „Pirkuma līgums uzskatāms par noslēgtu, kad abas puses vienojušās par pirkuma priekšmetu un maksu”.

Brīvības atņemšanas iestādēs pārdevēja, šajā gadījumā SIA „Mego”, brīvība noteikt cenu par cietuma veikalā tirgotajām precēm ir ierobežota ar noslēgto līgumu Nr.1/13-50 ar Ieslodzījumu vietu pārvaldi.

2009.gada 16.oktobrī noslēgtā līguma Nr.1/13- 50 par vienotu tirdzniecības tīkla izveidi un centralizētās norēķinu sistēmas ieviešanu starp Ieslodzījumu vietu pārvaldi no vienas puses un SIA „Mego” no otras puses 2.1.punktā noteikts mērķis: „izveidot cietumos vienotu tirdzniecības tīkla darbību, kas nodrošina ieslodzītajiem visos cietumos iegādāties plašu atļauto preču sortimentu par vienādām cenām, kā arī piemērojot tirgojamām precēm cenu samazinājuma akcijas atbilstīgi noteiktajām operatora veikalu tīklā”. 2011.gada 2.maijā tika noslēgta vienošanās pie 2009.gada 16.oktobra līguma Nr.1/13/50 starp Pārvaldi un SIA „Mego” (turpmāk attiecībā uz vienošanos – Operators), kur līguma 2.1.punktu vienojās izteikt šādā redakcijā: „2.1. Izveidot cietumos vienotu tirdzniecības tīkla darbību, kas nodrošina ieslodzītajiem visos cietumos iespēju iegādāties plašu atļauto preču sortimentu par Operatora noteiktām cenām, ievērojot Operatora cenu politiku attiecīgajos cietumu tuvākajos Operatora veikalos”.

Saskaņā ar minēto SIA „Mego” ir apņēmies ievērot cenu politiku līdzvērtīgi kā cietumu tuvākajos SIA „Mego” veikalos. Minētais līgums ir noslēgts uz desmit gadiem. Tiesībsarga ieskatā jēdziens „*cenu politika*” ietver akciju preces, kuras tiek organizētas visā veikalu tīklā (piemēram, akcijas kafijai, makaroniem, kur noteiktu periodu (dienu, nedēļu, mēnesi) attiecīgajai precei ir cenu atlaide). Tiesībsargs vērš uzmanību, ka SIA „Mego” norādītajiem argumentiem par akciju nerīkošanu cietumu veikalos nav saskatāms juridisks pamatojums. Tiesībsarga ieskatā, ja akciju prece ir ierobežotā daudzumā un tā tiek izpirkta, pārdevējam nav pienākums nodrošināt visus pircējus, kas

vēlētos iegādāties minēto akciju precī, ne cietumu veikalos, ne brīvībā. Šādos gadījumos vēlams norādīt pieejamo preču daudzumu.

Tiesībsargs vēš uzmanību, ka tiesības iepirkties (naudas summa, iepirkšanās biežums) brīvības atņemšanas iestādēs ievietotām personām ir atkarīgs no noteiktā soda režīma un pakāpes, līdz ar to iepirkšanās iespēja un tostarp akciju preces slēgta tipa zemākajā pakāpē ir vairāk ierobežota. Piemēram, personām, kuras sodu izcieš slēgta tipa cietuma soda izciešanas režīma zemākajā pakāpē, ir tiesības ar cietuma darbinieku starpniecību iepirkties cietuma veikalā četras reizes mēnesī par kopējo naudas summu, kas nepārsniedz pusi no Ministru kabineta noteiktās minimālās mēnešalgas, savukārt notiesātajiem atklāta tipa cietumos ir iespējas iepirkties brīvi pēc saviem ieskatiem, ievērojot Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumus. Tāpat nav saskatāms pamatojums SIA „Mego” norādītajam, ka atteikšanās no akciju precēm ir saistīta ar iespējamām sūdzībām par preču tirdzniecību ar beigušos derīguma termiņu. Jāņem vērā, ka Pārtikas aprites uzraudzības likuma 4.panta pirmā daļa notiec, ka „Latvijā atļauta tikai kvalitātes un obligātajām nekaitīguma prasībām atbilstošas pārtikas aprite”, kas attiecas vienlīdzīgi uz visām tirdzniecības vietām, un cietumu veikalos tāpat kā citās tirdzniecības vietās nav pieļaujama minētajām prasībām neatbilstošu pārtikas preču tirdzniecība.

Rezumējot minēto, tiesībsargs norāda, ka Ieslodzījumu vietu pārvaldei ir pienākums garantēt līguma Nr.1/13- 50 par vienotu tirdzniecības tīkla izveidi un centralizētās norēķinu sistēmas ieviešanu starp Ieslodzījuma vietu pārvaldi no vienas puses un SIA „Mego” no otras puses noteikumu izpildi, nodrošinot līdzvērtīgu iespēju iepirkties brīvības atņemšanas iestādēs ievietotajām personām atbilstoši režīmam.

Ieslodzījumu vietu pārvalde 2013.gada 15.janvāra vēstulē Nr.1/13.1-443 norāda, ka visās brīvības atņemšanas iestādēs ir izveidotas komisijas 3 (trīs) personu sastāvā, kas katru mēnesi pārbauda preču sortimentu, cenas un preču piegādi brīvības atņemšanas iestāžu veikalos un salīdzina, vai nav cenu atšķirības starp citiem SIA „Mego” tīkla veikaliem attiecīgajā pilsētā. Līdz ar to ir izveidots kontroles mehānisms līguma Nr.1/13- 50 par vienotu tirdzniecības tīkla izveidi un centralizētās norēķinu sistēmas ieviešanu starp Ieslodzījuma vietu pārvaldi no vienas puses un SIA „Mego” no otras puses izpildei. Tiesībsargs rekomendē Ieslodzījumu vietu pārvaldes izveidotajām komisijām brīvības atņemšanas iestādēs raudzīties, lai tiktu piedāvātas akciju preces, pēc līdzvērtīgiem principiem kā attiecīgajos brīvības atņemšanas iestādei tuvākajos SIA „Mego” tīkla veikalos, jo akciju noteikšana veikalos tiesībsarga ieskatā ir uzskatāma par nozīmīgu cenu politikas sastāvdaļu.

Saskaņā ar iepriekš norādīto tiesībsargs pabeidz pārbaudes lietas Nr.2012- 143-26K izskatīšanu, nekonstatējot Latvijas Republikas Satversmes 91.panta pārkāpumu pret brīvības atņemšanas iestādēs ievietotajām personām salīdzinājumā ar brīvībā esošām personām tiesību iegādāties preces nodrošināšanā.

Lai arī tiesībsargs nekonstatē Latvijas Republikas Satversmes 91.panta pārkāpumu, tiesībsargs rekomendē labas pārvaldības principa ievērošanai, līguma Nr.1/13- 50 par vienotu tirdzniecības tīkla izveidi un centralizētās norēķinu sistēmas ieviešanu starp Ieslodzījuma vietu pārvaldi no vienas puses un SIA „Mego” no otras puses noteikumu izpildei, Ieslodzījumu vietu pārvaldei un SIA „Mego” nodrošināt cenu politiku atbilstoši līgumam, iekļaujot cietumu veikalu sortimentā akciju preces pēc tādiem pašiem principiem kā citos SIA „Mego” veikalos.

Ar cieņu
tiesībsargs

J.Jansons